

УДК 657:005.93

Гончаренко О.М.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті розглянуто сутність моделювання облікового забезпечення управління підприємством. Визначено етапи та класифікаційні ознаки моделювання облікового забезпечення. Досліджено моделі, що дозволяють вирішувати широкий спектр проблем облікового забезпечення управління підприємством.

Ключові слова: модель, моделювання, облікове забезпечення, бухгалтерський облік, метод, управління підприємством.

Гончаренко Е.Н. ПОДХОДЫ К МОДЕЛИРОВАНИЮ УЧЕТНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

В статье рассмотрена сущность моделирования учетного обеспечения управления предприятием. Определены этапы и классификационные признаки моделирования учетного обеспечения. Исследованы модели с целью решения проблем учетного обеспечения управления предприятием.

Ключевые слова: модель, моделирование, учетное обеспечение, бухгалтерский учет, метод, управление предприятием.

Honcharenko O.M. GOING NEAR DESIGN OF REGISTRATION PROVIDING OF MANAGEMENT ENTERPRISE

In the article the considered essence of design of the registration providing of management an enterprise is considered. Certainly the stages and classification signs of design of the registration providing. Models are investigational with the purpose of decision of problems of the registration providing of management an enterprise.

Keywords: model, design, registration providing, record-keeping, method, management an enterprise.

Постановка проблеми. Моделювання відіграє важливу роль у розвитку конкретних галузей наукових знань. Бухгалтерський облік не є винятком і з урахуванням загальних тенденцій розвитку економіки активно користується можливостями методу моделювання у формуванні своєї теорії та адаптації до практики.

Моделювання є основою для створення законів, закономірностей, формування принципів, правил та підходів. Кожен елемент методу бухгалтерського обліку ґрунтується на певній спеціальній моделі і видозмінюється завдяки процесам її моделювання.

Організація бухгалтерського обліку, підготовки різної інформації на основі облікових даних не можуть ефективно реалізовуватися без постійного їх пристосування до потреб користувачів інформації. Зміни в обліковій системі, її організації і функціонуванні відбуваються завдяки використанню методу моделювання. Процес моделювання дозволяє вносити зміни до певних компонентів системи, підвищуючи її життєздатність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукової літератури з проблем моделювання показало досить широкий спектр проблем, які автори вирішують через побудову та видозміну різних типів моделей. Цікавим є факт застосування точних методів моделювання в економічних дослідженнях (економіко-математичних, статистичних, кібернетичних, програмування), а також методів, які специфічні для оцінки відносин між людьми (психологічних, ігрових, конфліктних ситуацій, соціально-адаптаційних) [1, с. 215].

Серед авторів, які розглядали проблеми економічного моделювання, слід назвати В.А. Штоффа, що розкривав філософські проблеми моделювання, визначав роль моделей у пізнавальних процесах.

Теорію економіко-математичного і статистичного моделювання на макро- та мікроекономічному рівнях управління розвивав В.С. Німчинов. Н.П. Бусленко велику увагу приділяв проблемам застосування кількісних методів моделювання у виробничій сфері. Ю.П. Маркін, Р.А. Орехова вивчали проблеми

імітаційного моделювання у промисловості, застосування автоматизованих систем управління, економіко-математичних методів моделювання.

У сфері моделювання бухгалтерського обліку відомі праці Е.К. Гільде, який розробляв проблеми моделювання нормативного обліку на промислових підприємствах. Я.В. Соколов досліджував як теоретичні засади моделювання в бухгалтерському обліку, так і проблеми автоматизації інформаційного середовища з використанням модельного методу. Важливий внесок у теорію облікового моделювання також зробили П. Арьков, А.С. Бородкін, Л.А. Горшкова, М.А. Деркач, В. Івашкевич, Я.Д. Крупка, А.Л. Лузін, І.С. Мацкевичюс, А. Наринський, Р.С. Рашитов, Н. Ублійєв, А.А. Шапошніков.

Сучасні дослідження у цій галузі продовжують Л.О. Ващенко, Л.С. Воскресенська, Т.О. Герасименко, В.І. Губенко, С.М. Деньга, В.В. Євдокимов, С.В. Івахненков, І.Ю. Ковтун, Ю.А. Кузьмінський, Н.М. Малюга, К.В. Маденко О.Ю. Рейтер, Г.С. Суков, Л.О. Сухарева, Н.О. Філоненко, В.І. Чиж, С. Шпак, В. Юденко та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в визначенні основних підходів до моделювання облікового забезпечення управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «моделювання», як зауважують І.В. Войнов, С.Г. Пудовкіна, А.І. Телегін [2, с. 3], використовується у двох сенсах. По-перше, під моделюванням розуміють процес побудови моделі системи, по-друге, процес дослідження моделі функціонування системи.

Застосування моделювання у сучасній науці та практиці управління обумовлено характерними особливостями, притаманними науковому пізнанню, і на які звертали увагу І.П. Алдохін, С.А. Куліш [3, с. 102]: як підкреслюють переваги моделювання, що полягають у легкості створення моделей, в можливості довільно та легко змінювати режими їх роботи та характеристики, здійснювати необхідні виміри в лабораторних умовах. Тому значну увагу питанням застосування моделювання до процесу виробітки та

прийняття управлінських рішень у наш час приділяють науковці, серед яких В.Н. Бурков, Г.С. Джавахадзе [4, с. 35], О.М. Бутник [5, с. 102], А.П. Каравасев [6, с. 120], Т.С. Клебанова, О.В. Раєвнева [7, с. 84], І.М. Ляшенко [8, с. 78] та інші.

В.П. Завгородній зазначає, що зміст моделювання полягає у встановленні між елементами облікового процесу логічних та економічних взаємозв'язків, необхідних для роботи системи автоматизованого управління [9 с. 40]. Так, моделювання у бухгалтерському обліку слід розуміти як певний метод поєднання в єдине ціле елементів сукупності, що дає можливість позиціонувати їх відносно потреб користувачів обліку або ж інших завдань. Тобто результативність використання моделювання буде впливати на здатність облікової системи не тільки самодостатньо та повноцінно функціонувати, а й відповідати критеріям інформаційної системи.

З найновіших розробок, що стосуються моделювання систем бухгалтерського обліку, слід виділити монографію М.М. Шигун «Розвиток моделювання системи бухгалтерського обліку: теорія і методологія» [10, с. 57]. Автор підняв проблеми щодо функціональної ролі і властивостей моделювання бухгалтерського обліку на макро- і мікрорівнях, розкрив особливості моделювання облікової системи в умовах міжнародної та внутрішньої стандартизації бухгалтерського обліку, оцінки ефективності процесів моделювання обліку на рівні суб'єкта господарювання.

В.Г. Жук розглядає моделювання бухгалтерського обліку як можливість відображення господарських операцій, явищ не прямо, а через спеціально створені символи та описання [11, с. 31-32].

Метод моделювання широко застосовується в економічних дослідженнях. В більшості праць дається визначення методу моделювання або поняття моделі, в окремих працях наводяться завдання методу моделювання, функції, які виконує моделювання, деякі вимоги до моделей. Проте зазначені складові методу моделювання розглядаються несистемно і лише з окремих сторін розкривають теоретичні і практичні аспекти застосування методу у наукових дослідженнях.

Враховуючи відсутність комплексних праць з питань моделювання облікового забезпечення управління підприємством в економічній науці та підвищення уваги науковцями до методу моделювання в економічних дослідженнях, потребують вивчення закони і закономірності, методи дослідження, що лежать в основі моделювання, завдання і функції, що виконує моделювання на різних рівнях людської діяльності, методика здійснення модельного дослідження, властивості моделей, які потребують упорядкування, вимоги, що висуваються до моделей в ході їх побудови та експериментування з ними.

Основна роль моделювання облікового забезпечення управління підприємством проявляється у створенні умов для вивчення явищ чи процесів, що є недоступними для безпосереднього спостереження за ними.

Моделювання облікового забезпечення дозволяє здійснювати аналіз підприємства як складної економічної системи; планування можливих

наслідків кожного з альтернативних кроків; запропонувати проект управлінського рішення в тій або іншій конкретній ситуації.

Процес моделювання облікового забезпечення управління підприємством вимагає наявності та взаємодії 3-х структурних елементів:

- об'єкта дослідження;
- суб'єкта (дослідника);
- моделі досліджуваної системи, об'єкта, процесу.

Наведемо можливі етапами моделювання облікового забезпечення управління підприємством (рис. 1).

Найважливішим поняттям при моделюванні є поняття адекватності моделі, тобто її відповідності модельованому об'єкту або процесу. Адекватність моделі є умовне поняття, оскільки повна відповідність моделі реальному зразку неможлива. При моделюванні мається на увазі відповідність моделі наочному об'єкту щодо тих властивостей, які вважаються істотними для дослідження. Перевірка адекватності моделей є серйозною проблемою, яку ускладнює трудність вимірювання економічних величин. Але без подібної перевірки застосування результатів моделювання може не тільки виявитися даремним, але й принести значну шкоду.

Якщо обрати як класифікаційну ознаку характер моделей, то методи моделювання можна поділити на [12, с. 145]:

- матеріальне (наочне) моделювання;
- фізичне моделювання;
- аналогове моделювання;
- ідеальне моделювання;
- знакове (формалізоване) моделювання, зокрема математичне моделювання;
- інтуїтивне моделювання;
- комбінування попередніх методів.

Крім розглянутих математичних моделей, слід зупинитися на організаційних моделях, які побудовані на принципах математичного ймітаційного моделювання, що дозволяє вирішувати широкий спектр проблем облікового забезпечення управління. Специфіка цих моделей полягає в тому, що при їх побудові не слід прагнути до зайвої деталізації даного об'єкта, яка лише формально «підвищує» ступінь адекватності, а по суті звужує сутність організаційних проблем малозначущими формальними чинниками. Основні органи організаційних моделей облікового забезпечення управління підприємством:

Рис. 1. Етапи моделювання облікового забезпечення управління підприємством

1) повнота моделей облікового забезпечення означає, що стосовно кола даних організаційних проблем на їх основі можна ухвалювати обґрунтовані економічні рішення;

2) несуперечність моделі облікового забезпечення означає, що з її допомогою не можна прийти до 2-х взаємовиключних рішень;

3) моделі облікового забезпечення, при побудові яких ураховувалися основні принципи організації виробництва.

Зміст останнього полягає в тому, що при створенні організаційних моделей облікового забезпечення повинні братися до уваги випадкові чинники, наявність різноманітних резервів виробничої системи, еластичність моделі, характер системних взаємозв'язків як усередині системи, так і поза нею. Зі сформульованих вимог випливає, що при моделюванні облікового забезпечення враховуються її базисні складові, основні їх характеристики, взаємозв'язок між елементами, а також реакція цих елементів на прийняття управлінських рішень.

Моделювання облікового забезпечення управління підприємством, також, базується на наступних принципах [13, с. 63]:

- інформаційної достатності. При повній відсутності інформації про систему побудова її моделі неможлива, тоді як при наявності повної інформації відпадає необхідність моделювання;

- здійсненості. Розроблена модель облікового забезпечення повинна забезпечити досягнення мети з практичною достовірністю та за певний час. Рівень практичної достовірності визначається характером завдання, що вирішується і можливими негативними наслідками;

- множинності моделей. Складність досліджуваних систем і велика різноманітність характерних їм властивостей не дозволяє побудувати одну адекватну модель облікового забезпечення управління;

- агрегування. Складана система включає підсистеми й може бути побудована з певним рівнем адекватності, що дасть змогу управляти якістю моделі облікового забезпечення ;

- параметризації. При побудові моделі складної системи певні її компоненти можуть моделюватися в достатньо простій абстрактній формі, що дозволяє спростити модель облікового забезпечення, а це знижує рівень її адекватності.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки, що при моделюванні облікового забезпечення доцільно використовувати вже існуючі методи і моделі, що пози-

тивно зарекомендували себе на практиці. Будь-яке завдання управлінського рішення можна записати у вигляді функції реалізації в умовах визначеності, ризику й невизначеності. При побудові системи моделей облікового забезпечення потрібно використовувати ключові ідеї розглянутих моделей.

Враховання розглянутих і систематизованих теоретико-методичних складових економічного моделювання в дослідженнях наукового і практичного характеру забезпечить безумовну наукову основу їх проведення, оперативність отримання та достовірність даних про об'єкт пізнання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шигун, М. М. Економічне моделювання в наукових публікаціях: бібліометричне дослідження [Текст] / М. М. Шигун // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнародний збірник наукових праць / відповідальний редактор д-р екон. наук, проф. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – Випуск 2(11). – 420 с. – Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз.
2. Войнов И. В. Моделирование экономических систем и процессов. Опыт построения ARIS-моделей : монография / И. В. Войнов, С. Г. Пудовкина, А. И. Телегин. – Челябинск : Изд. ЮУрГУ, 2002. – 392 с.
3. Алдохин И. П. Экономическая кибернетика / И. П. Алдохин, С. А. Кулиш. – Харьков : Вища школа. Изд-во при Харьк. ун-те, 1983. – 224 с.
4. Бурков В. Н. Экономико-математические модели управления развитием отраслевого производства / В. Н. Бурков, Г. С. Джавахадзе. – М. : ИПУ РАН, 1997. – 64 с.
5. Бутник О. М. Экономико-математическое моделирование динамических закономерностей развития экономических систем : монография / О. М. Бутник. – Харьков : ВД «ИНЖЕК», 2003. – 224 с.
6. Караваев А. П. Модели и методы управления составом активных систем / А. П. Караваев. – М. : ИПУ РАН, 2003. – 148 с.
7. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями : монография / Под ред. Т. С. Клебановой. – ИД «ИНЖЭК», 2007. – 200 с.
8. Ляшенко І. М. Економіко-математичні методи та моделі сталого розвитку / І. М. Ляшенко. – К. : Вища школа, 1999. – 236 с.
9. Завгородній В. П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту / В. П. Завгородній. – К. : А. С. К., 1998. – 768 с.
10. Шигун М. М. Розвиток моделювання систем бухгалтерського обліку: теорія і методологія : моногр. / М. М. Шигун. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – 632 с.
11. Жук В. М. Розвиток моделювання в бухгалтерському обліку / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – № 83. – 2010. – С. 26-32.
12. Иванилов Ю. П. Математические модели в экономике / Ю. П. Иванилов, А. В. Лотов. – М. : Наука, 1979. – 304 с.
13. Лямец В.И. Системный анализ / В.И. Лямец, А.Д. Тевящев. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Харьков : ХНУРЕ, 2004. – 448 с.